

Katarzyna KLIMCZAK*

PREZENTACJA INFORMACJI O ZAŁOŻENIACH, OSĄDACH I SZACUNKACH W SPRAWOZDANIACH FINANSOWYCH – PRZEGLĄD I OCENA ROZWIĄZAŃ STOSOWANYCH PRZEZ NAJWIĘKSZE SPÓŁKI GIEŁDOWE W POLSCE

(Streszczenie)

W artykule przedstawiono wyniki badania poświęconego raportowaniu na temat założeń, osądów i szacunków w sprawozdaniach finansowych spółek wchodzących w skład indeksu WIG-20. Celem badania była analiza sposobu i zakresu prezentacji informacji w rocznych sprawozdaniach finansowych. W ramach badania analizie poddano miejsce prezentacji informacji, zawartość wstępnej informacji o oszacowaniach i osądach oraz zakres i jakość prezentowanej informacji na temat zidentyfikowanych obszarów osądów i szacunków w sprawozdaniach finansowych. Z przeprowadzonego badania wynika, że we wszystkich przeanalizowanych sprawozdaniach finansowych uwzględniono informacje na temat szacunków oraz osądów przyjmowanych na potrzeby ich sporządzenia. Spółki prezentują bardzo ogólne i podobne wstępne informacje na temat szacunków i osądów. Podobne obszary są uznawane za szczególnie podlegające osądom i szacunkom przez większość spółek, jednak są one wyodrębniane w sprawozdaniach finansowych z różną szczegółowością. Opisy zidentyfikowanych obszarów osądów i szacunków prezentowane przez spółki są zróżnicowane – zarówno pod względem objętości, jak i jakości.

Słowa kluczowe: założenia; osądy; szacunki; sprawozdanie finansowe

Klasyfikacja JEL: M41

1. Wstęp

Praktyki sprawozdawcze przedsiębiorstw są przedmiotem wielu badań naukowych. Na gruncie polskim podejmowano badania m.in. na temat obowiązkowych i dobrowolnych ujawnień w sprawozdawczości biznesowej emitentów papierów

* Dr, Instytut Rachunkowości, Szkoła Główna Handlowa w Warszawie; e-mail: katarzyna.klimczak@sgh.waw.pl

wartościowych¹, ujawniania informacji o segmentach działalności², zintegrowanych sprawozdań przedsiębiorstw³, sprawozdania z działalności⁴, modelu biznesu w sprawozdaniu finansowym⁵, informacji dotyczących źródeł kapitału w sprawozdawczości⁶, informacji o wartościach niematerialnych⁷, kluczowych wskaźników efektywności⁸, standardów sprawozdawczych rachunku wyników⁹,

¹ **G.K. Świdarska** (red.), *Wpływ zakresu ujawnianych informacji na poprawę ochrony inwestorów oraz pozycję konkurencyjną emitentów papierów wartościowych*, Oficyna Wydawnicza Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie, Warszawa 2010.

² **M. Karwowski, G.K. Świdarska**, *Ujawnianie informacji o segmentach działalności w sprawozdaniach finansowych grup kapitałowych w Polsce*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, t. 35(91), SKwP, Warszawa 2006, s. 50–60; **P. Prewysz-Kwinto, G. Voss**, *Segmenty operacyjne w sprawozdaniach finansowych spółek giełdowych – porównywalność czy różnorodność informacji*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, nr 388, Wrocław 2015, s. 322–330; **K. Klimczak**, *Prezentacja informacji o segmentach operacyjnych w sprawozdaniach finansowych spółek giełdowych*, Studia Ekonomiczne, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Katowice [praca w druku].

³ **B. Bek-Gaik, B. Rymkiewicz**, *Sprawozdawczość zintegrowana w praktyce spółek giełdowych*, w: **B. Micherda** (red.), *Sprawozdawczość i rewizja finansowa, uwarunkowania ekonomiczne, społeczne i regulacyjne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2015, s. 60–83; **E. Szczepankiewicz**, *Zintegrowane sprawozdanie przedsiębiorstwa jako narzędzie komunikacji z interesariuszami*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, nr 329, Wrocław 2014, s. 271–281.

⁴ **J. Gad**, *Sprawozdanie z działalności we współczesnym modelu raportowania – praktyka sprawozdawcza spółek publicznych notowanych na GPW*, Zarządzanie i Finanse, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego 2015/13/1/, Gdańsk 2015, s. 79–98.

⁵ **B. Bek-Gaik, B. Rymkiewicz**, *Model biznesu w sprawozdawczości polskich spółek publicznych na przykładzie branży energetycznej*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, nr 398, Wrocław 2015, s. 36–52.

⁶ **E. Chojnacka, J. Wiśniewska**, *Ocena zakresu informacji dotyczących źródeł kapitału w sprawozdawczości wybranych publicznych spółek z sektora energetycznego*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, nr 855, Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia, nr 74/2, Szczecin 2015, s. 49–60.

⁷ **O. Grzybek**, *Jakość informacji o wartościach niematerialnych prezentowanych w sprawozdaniach finansowych spółek telekomunikacyjnych*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, nr 373, Wrocław 2014, s. 56–65.

⁸ **J. Krasodomka**, *Kluczowe wskaźniki efektywności w praktyce spółek notowanych na GPW w Warszawie*, Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości, t. 73(129), SKwP, Warszawa 2013, s. 75–88.

⁹ **B. Bek-Gaik**, *Sprawozdawczy wymiar rachunku wyników w warunkach globalnego rynku*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2013; **J. Gad**, *Zasady prezentacji składników pozostałego wyniku całościowego – praktyka sprawozdawcza spółek należących do WIG 30 oraz DAX w latach 2012–2013*, Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości, t. 83(139), SKwP, Warszawa 2015, s. 65–86; **B. Bek-Gaik**, *Prezentacja innych dochodów całkowitych w sprawozdaniach finansowych wybranych spółek publicznych w Polsce w latach 2009–2011*, Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości, t. 70(126), SKwP, Warszawa 2013, s. 7–24.

społecznej odpowiedzialności biznesu¹⁰, ujawnień na temat środowiskowych aspektów działalności¹¹.

Celem niniejszego badania jest przegląd i ocena rozwiązań stosowanych przez spółki notowane na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie w odniesieniu do prezentacji informacji na temat głównych założeń dotyczących przyszłości oraz innych podstawowych przyczyn niepewności szacunków w sprawozdaniach finansowych.

Wartość wielu pozycji w sprawozdaniu finansowym jest ustalana w sposób szacunkowy. Dotyczy to m.in. pozycji wycenianych w wartości godziwej, odpisów aktualizujących wartość należności, rezerw na zobowiązania, aktywów i zobowiązań finansowych, wyniku umów o usługę budowlaną itd. Dokonanie oszacowań wymaga przyjęcia przez kierownictwo określonych założeń dotyczących przyszłości. Założenia te dokonywane są w oparciu o dostępne dane historyczne, opinie niezależnych ekspertów oraz wiedzę kierownictwa odnośnie do bieżących i przyszłych zdarzeń. Oceny i założenia dokonywane przez Zarząd wpływają zarówno na stosowane zasady rachunkowości, jak i na prezentowane kwoty aktywów i pasywów oraz przychodów i kosztów, dlatego prezentacja wyczerpującej informacji na temat tych ocen i założeń jest warunkiem rzetelności i wiarygodności sprawozdania finansowego.

Do badania wybrano spółki wchodzące w skład indeksu WIG-20. Analizą objęto skonsolidowane sprawozdania finansowe za 2014 r., sporządzone zgodnie z Międzynarodowymi Standardami Sprawozdawczości Finansowej (MSSF).

Zasady prezentacji informacji o oszacowaniach i osądach księgowych w sprawozdaniach finansowych określa MSR 1 – Prezentacja sprawozdań finansowych. W myśl tych zasad jednostki powinny ujawniać informacje dotyczące głównych założeń dotyczących przyszłości oraz innych podstawowych przyczyn niepewności szacunków na koniec okresu sprawozdawczego, co do których istnieje znaczące ryzyko spowodowania istotnych korekt wartości bilansowej aktywów i zobowiązań w trakcie kolejnego roku obrotowego¹².

W ramach badania analizie poddano następujące kwestie:

- 1) miejsce sprawozdania finansowego, w którym przedstawiana jest informacja na temat osądów, szacunków i założeń,

¹⁰ **J. Pilacik**, *Praktyka polskich spółek giełdowych w zakresie raportowania społecznej odpowiedzialności biznesu według wytycznych Global Reporting*, Studia Ekonomiczne Regionu Łódzkiego, nr XVII, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne Oddział w Łodzi, Łódź 2015, s. 95–106.

¹¹ **A. Szadziewska**, *Environmental reporting by large companies in Poland*, Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości, t. 68(124), SKwP, Warszawa 2012, s. 97–120.

¹² MSR 1 *Prezentacja sprawozdań finansowych*, par. 125.

- 2) treść wstępnej informacji na temat osądów, szacunków i założeń,
- 3) obszary uznane przez spółki za szczególnie podlegające osądom i szacunkom,
- 4) opis obszarów podlegających osądom i szacunkom.

Analiza powyższych zagadnień powinna pozwolić na sformułowanie wniosków na temat zakresu i jakości informacji dotyczących badanego obszaru prezentowanych w sprawozdaniach finansowych przez największe spółki giełdowe.

2. Miejsce prezentacji informacji na temat założeń i szacunków w sprawozdaniach finansowych oraz zawartość wstępnej informacji o oszacowaniach i osądach

Pierwszym etapem badania było określenie, w którym miejscu sprawozdania finansowego spółki przedstawiają informację na temat osądów, szacunków i założeń. Zestawienie wyników początkowej analizy zawiera tabela 1.

TABELA 1: *Miejsce prezentacji informacji o osądach, szacunkach i założeniach w sprawozdaniach finansowych*

Nazwa spółki	Miejsce prezentacji
Lubelski Węgiel „Bogdanka” S.A.	Odrębna nota – „Ważne oszacowania i osądy księgowe”
KGHM Polska Miedź S.A.	Odrębna nota – „Ważne oszacowania i założenia”
Synthos S.A.	Odrębna nota – „Szacunki księgowe i założenia”, ale odwołująca się do innych not
LPP SA	Punkt – „Ważne oszacowania i osądy” w ramach Informacji podstawowych w Informacji dodatkowej
Eurocash SA	Punkt „Osądy, szacunki i założenia” w ramach Informacji ogólnych w Informacji dodatkowej, w którym następuje odwołanie do określonych not
Orange Polska S.A.	Punkt „Szacunki i subiektywna ocena” w ramach noty „Podstawowe zasady rachunkowości”
Cyfrowy Polsat S.A.	Odrębna nota „Profesjonalny osąd, szacunki księgowe i założenia”
mBank S.A.	Odrębna nota „Ważniejsze oszacowania i oceny dokonane w związku z zastosowaniem zasad rachunkowości”
Bank Zachodni WBK S.A.	Punkt „Najistotniejsze szacunki dokonywane przez Grupę” w ramach noty „Zasady sporządzania skonsolidowanego sprawozdania finansowego”
Bank Pekao S.A.	Punkt „Zastosowanie szacunków i założeń” w nocie „Istotne zasady rachunkowości”

Nazwa spółki	Miejsce prezentacji
PKO Bank Polski S.A.	Punkt „Ważniejsze szacunki i oceny” w nocie „Opis ważniejszych zasad rachunkowości oraz szacunków i ocen”
Alior Bank S.A.	Punkt „Istotne osądy przy stosowaniu zasad (polityki) rachunkowości, szacunki i założenia” w ramach Polityki rachunkowości
Grupa PZU SA	Odrębna nota „Kluczowe szacunki i osądy”
PGNIG S.A.	Punkt „Główne przyczyny niepewności wartości szacunkowych” w ramach noty „Informacje o stosowanych zasadach rachunkowości”
PKN Orlen S.A.	Odrębna nota „Istotne wartości oparte na profesjonalnym osądzie i szacunkach”
PGE S.A.	Punkt „Profesjonalny osąd kierownictwa oraz szacunki” w ramach opisu podstaw sporządzenia sprawozdania finansowego
Tauron Polska Energia S.A.	Punkt „Istotne wartości oparte na profesjonalnym osądzie i szacunkach” w podsumowaniu zastosowanych istotnych (zasad) polityki rachunkowości
Energia SA	Odrębna nota „Istotne wartości oparte na profesjonalnym osądzie i szacunkach”
ENE A S.A.	Odrębna nota „Ważne oszacowania i założenia”
Asseco Poland S.A.	Punkt „Profesjonalny osąd i szacunki” w ramach opisu podstaw sporządzenia sprawozdania finansowego

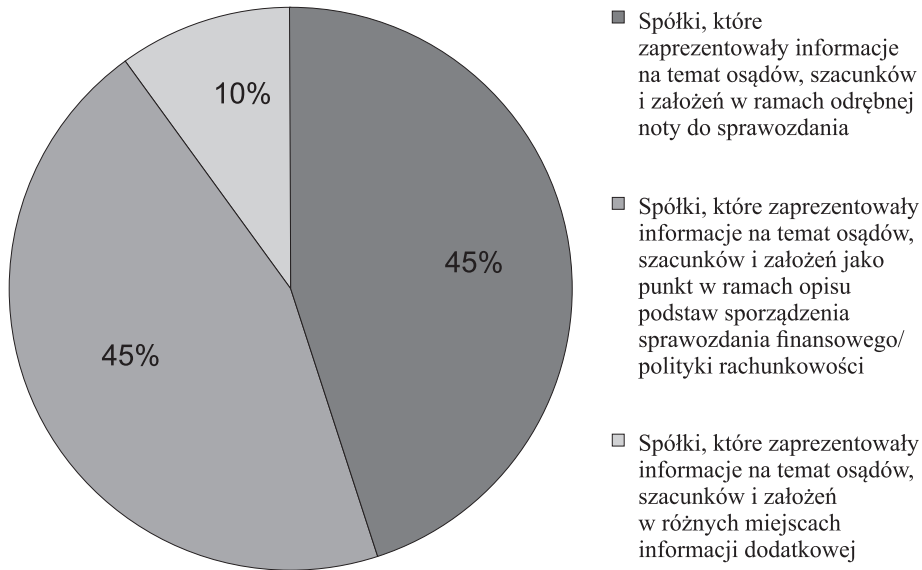
Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań finansowych spółek.

Jak wynika z powyższego zestawienia stosowane są trzy rozwiązania:

- informacje na temat osądów, szacunków i założeń są prezentowane w ramach odrębnej noty do sprawozdania,
- informacje na temat osądów, szacunków i założeń są prezentowane jako punkt w ramach opisu podstaw sporządzenia sprawozdania finansowego / polityki rachunkowości,
- w odrębnej nocie lub punkcie w ramach opisu podstaw sporządzenia sprawozdania finansowego / polityki rachunkowości pojawia się jedynie wstępna informacja z odwołaniem do innych not.

Rysunek 1 pokazuje, jaki procent spółek WIG-20 wybiera poszczególne rozwiązania.

RYSUNEK 1: *Miejsce prezentacji informacji o osądach, szacunkach i założeniach w sprawozdaniach finansowych (procentowy udział spółek wybierających określone rozwiązanie)*

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań finansowych spółek.

W kolejnym kroku badania skoncentrowano się na treści wstępnej informacji na temat osądów, szacunków i założeń prezentowanej przez spółki.

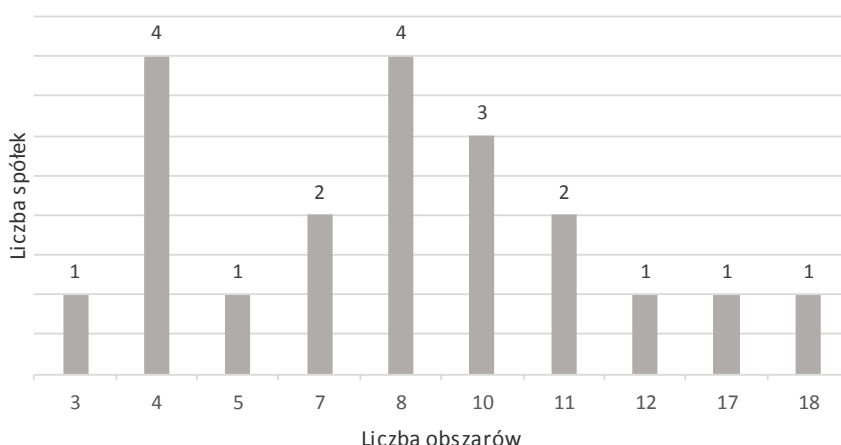
Z przeprowadzonej analizy wynika, że spółki przedstawiają bardzo ogólną wstępną informację. Większość z nich (13) informuje, że szacunki oraz związane z nimi założenia opierają się na doświadczeniu historycznym oraz innych czynnikach, które są uznawane za racjonalne (zasadne) w danych okolicznościach, a ich wyniki dają podstawę osądu co do wartości bilansowej aktywów i zobowiązań, która nie wynika bezpośrednio z innych źródeł. 6 spółek informuje, że założenia szacunków opierają się na najlepszej wiedzy Zarządu odnośnie do bieżących i przyszłych działań i zdarzeń w poszczególnych obszarach. 1 spółka, ograniczyła się do wyjaśnienia, że główne szacunki księgowe oraz przyjęte założenia zostały przedstawione w odpowiednich notach objaśniających do sprawozdania finansowego.

3. Prezentacja informacji na temat zidentyfikowanych obszarów osądów i szacunków w sprawozdaniach finansowych

W dalszej części badania sprawdzono, które obszary są uznawane przez spółki za szczególnie podlegające osądom i szacunkom.

Z analizy wynika, że spółki wykazały od 3 do 18 obszarów podlegających znaczącym osądom i szacunkom (rysunek 2). 75% spółek wymieniło nie więcej niż 10 obszarów.

RYSUNEK 2: Liczba obszarów podlegających osądom i szacunkom wymienianych w sprawozdaniach finansowych (liczba spółek wykazujących daną liczbę obszarów)

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań finansowych spółek.

Spółką, która wyodrębniła najwięcej obszarów osądów i szacunków, była KGHM Polska Miedź S.A. Wyodrębnione przez spółkę obszary obejmowały:

- ocenę utraty wartości aktywów Grupy Kapitałowej KGHM Polska Miedź S.A. w kontekście kapitalizacji giełdowej,
- okres użytkowania środków trwałych,
- koszty usuwania nadkładu,
- test na utratę wartości kopalni Robinson,
- wartość firmy,
- testy na utratę wartości aktywów niematerialnych o nieokreślonym okresie użytkowania,

- test na utratę wartości składników aktywów niematerialnych nieoddanych do użytkowania,
- aktywa z tytułu poszukiwania i oceny zasobów mineralnych,
- wspólne przedsięwzięcia (wspólnie kontrolowane podmioty),
- moment rozpoczęcia amortyzacji aktywów Sierra Gorda z alokacji ceny nabycia,
- test na utratę wartości projektu Sierra Gorda,
- utratę wartości projektu „Elektrownia Blachownia Nowa” Sp. z o.o.,
- wycenę aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży,
- należności z tytułu udzielonych pożyczek,
- wycenę zapasów,
- wycenę zobowiązań z tytułu przyszłych świadczeń pracowniczych,
- rezerwy na koszty likwidacji kopalń i innych obiektów technologicznych,
- aktywa i zobowiązania z tytułu odroczonego podatku dochodowego.

Z kolei najmniej obszarów osądu i szacunków wymieniła spółka Eurocash SA, zaliczając do nich:

- rozliczenie nabycia jednostek gospodarczych,
- utratę wartości składników aktywów,
- rezerwy.

Analizując obszary osądów i szacunków, które są wyodrębniane przez spółki giełdowe, można zauważyć, że obejmują one przede wszystkim:

- rezerwy,
- środki trwałe,
- wartości niematerialne,
- instrumenty finansowe.

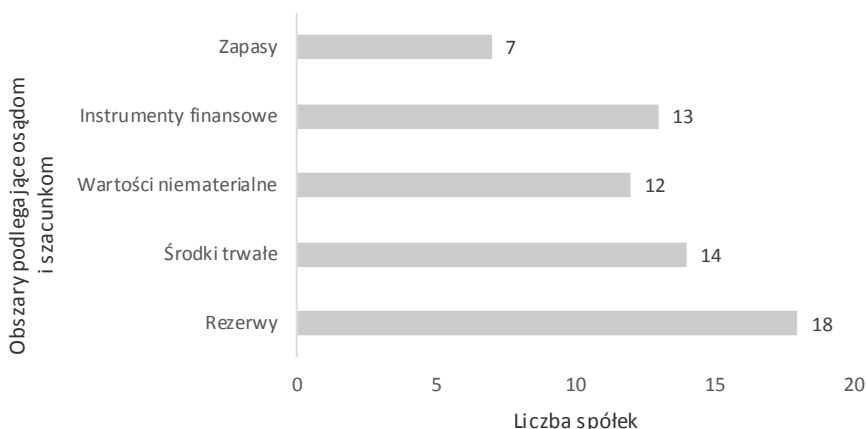
Poza powyższymi obszarami wymieniane są również m.in. zapasy, wspólne przedsięwzięcia, odpisy aktualizujące wartość należności, przychody, klasyfikacja umów leasingowych, aktywa z tytułu podatku odroczonego.

Rysunek 3 przedstawia, ile spółek wskazuje poszczególne obszary jako podlegające osądom i szacunkom.

Obszarami określanymi jako podlegające osądom i szacunkom przez większość spółek (90%) są rezerwy oraz środki trwałe. Następnymi najczęściej wymienianymi obszarami są wartości niematerialne (85%) oraz instrumenty finansowe (65%).

W ramach wyodrębnionych obszarów spółki identyfikują szczegółowe problemy będące przedmiotem osądów i szacunków.

RYSUNEK 3: Najczęściej wymieniane obszary podlegające osądom i szacunkom (liczba spółek wskazujących dany obszar)

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań finansowych spółek.

W obszarze rezerw na zobowiązania najczęściej wymieniane są:

- rezerwy na świadczenia pracownicze,
- inne rezerwy (związane ze specyfiką działalności danej spółki).

W ramach obszaru środków trwałych najczęściej są wymieniane następujące szczegółowe zagadnienia:

- stawki amortyzacyjne,
- okresy amortyzacji rzeczowych aktywów trwałych,
- utrata wartości rzeczowych aktywów trwałych,
- wartość odzyskiwalna rzeczowych aktywów trwałych,
- okresy ekonomicznej użyteczności rzeczowych aktywów trwałych.

W odniesieniu do wartości niematerialnych najczęściej wyszczególnia się:

- wartość firmy,
- test na utratę wartości składników aktywów niematerialnych,
- nakłady na prace rozwojowe,
- okres ekonomicznej użyteczności wartości niematerialnych,
- wartość rezydualną wartości niematerialnych,
- stawki amortyzacyjne wartości niematerialnych o określonym okresie użytkowania.

Z kolei w ramach instrumentów finansowych pojawiają się przede wszystkim:

- wycena aktywów finansowych dostępnych do sprzedaży,
- wartość godziwa instrumentów finansowych,
- wartość godziwa instrumentów pochodnych,
- klasyfikacja instrumentów finansowych.

Poszczególne obszary są określane przez spółki z bardzo różną szczegółowością. Niektóre spółki wymieniają szerszy obszar, zaś inne określają kilka szczegółowych problemów w ramach tego szerszego obszaru. Przykładowo PKN Orlen S.A. oraz Orange Polska S.A. wymieniają ogólny obszar – rezerwy, z kolei Tauron Polska Energia S.A. – wymienia: rezerwę na zobowiązania z tytułu emisji gazów, wycenę rezerw na świadczenia pracownicze, rezerwę z tytułu obowiązku przedstawienia świadectw pochodzenia energii, wycenę rezerwy na koszty likwidacji zakładów górniczych.

W ostatnim etapie badania podjęto się próby oceny jakości ujawnień dotyczących oszacowań i osądów księgowych w sprawozdaniach spółek giełdowych. MSSF nie zawierają konkretnych wytycznych odnośnie do treści tych ujawnień, wskazują jedynie przykładowe ujawnienia, które mogą być dokonywane przez jednostki. Należą do nich¹³:

- a) charakter założeń lub innych niepewności dotyczących szacunków,
- b) wrażliwość wartości bilansowych na metody, założenia i szacunki będące podstawą ich kalkulacji, włączając w to podanie przyczyny wrażliwości,
- c) przewidywany status niepewności i zakres możliwych prawdopodobnych rozwiązań w trakcie kolejnego roku obrotowego, które miałyby wpływ na wartości bilansowe aktywów i zobowiązań, oraz
- d) wytłumaczenie zmian dokonanych w poprzednich założeniach, wpływających na te aktywa i zobowiązania, jeśli niepewność nadal istnieje.

Dokonując oceny opisu obszarów podlegających osądom i szacunkom przedstawianego przez spółki WIG-20, rozważano następujące kwestie:

- 1) Czy we wstępnej informacji określono, na jakiej podstawie spółka dokonuje szacunków oraz związanych z nimi założeń (np. określono, że szacunki opierają się na historycznym doświadczeniu oraz analizie różnych czynników, które stanowią podstawę profesjonalnego osądu; określono, że szacunki i założenia są oparte na opiniach niezależnych ekspertów itd.)?
- 2) Czy wymieniono obszary podlegające osądom i szacunkom?
- 3) Czy scharakteryzowano wszystkie wymienione obszary podlegające osądom i szacunkom?

¹³ MSR 1 *Prezentacja sprawozdań finansowych*, par. 129.

- 4) Czy przedstawiona charakterystyka wymienionych obszarów jest pełna i wyczerpująca?¹⁴
- 5) Czy przedstawiono wartości kategorii bilansowych wyliczone przy innych założeniach niż te przyjęte przez spółkę?

Za pozytywną odpowiedź na każde z powyższych pytań przyznawano 1 punkt, zaś za negatywną – 0 punktów. Ostateczna ocena ujawnień stanowi sumę przyznanych punktów i może wynosić od 0 do 5.

Ponadto, dla każdej spółki sprawdzono objętość informacji o osądach i szacunkach w sprawozdaniu finansowym (liczbę stron) oraz ustalono, jaki udział stanowią te informacje w objętości całego sprawozdania finansowego.

Wyniki przeprowadzonej analizy przedstawiono w tabeli 2.

TABELA 2: Ocena opisu obszarów podlegających osądom i szacunkom oraz objętość informacji zawartej w sprawozdaniu finansowym

Nazwa spółki	Ocena opisu obszarów podlegających osądom i szacunkom (w tym ocena charakterystyki opisu)	Liczba stron w sprawozdaniu finansowym poświęconych informacji o szacunkach i osądach	Udział informacji o osądach i szacunkach w całym sprawozdaniu finansowym (w %)
Lubelski Węgiel „Bogdanka” S.A.	5 (1)	3,25	5
KGHM Polska Miedź S.A.	5 (1)	7,3	5
Synthos S.A.	1 (0)	0,5	0,5
LPP SA	2(0)	1	1,5
Eurocash SA	2 (0)	0,3	0,3
Orange Polska S.A.	3 (0)	1	1,6
Cyfrowy Polsat S.A.	4 (1)	4	2,7
mBank S.A.	3 (0)	1,25	0,7
Bank Zachodni WBK S.A.	3 (0)	1,3	1,1
Bank Pekao S.A.	5 (1)	1,5	1
PKO Bank Polski S.A.	4 (1)	2,25	1,6
Alior Bank S.A.	4(0)	2,5	1,8
Grupa PZU SA	4(1)	6	3

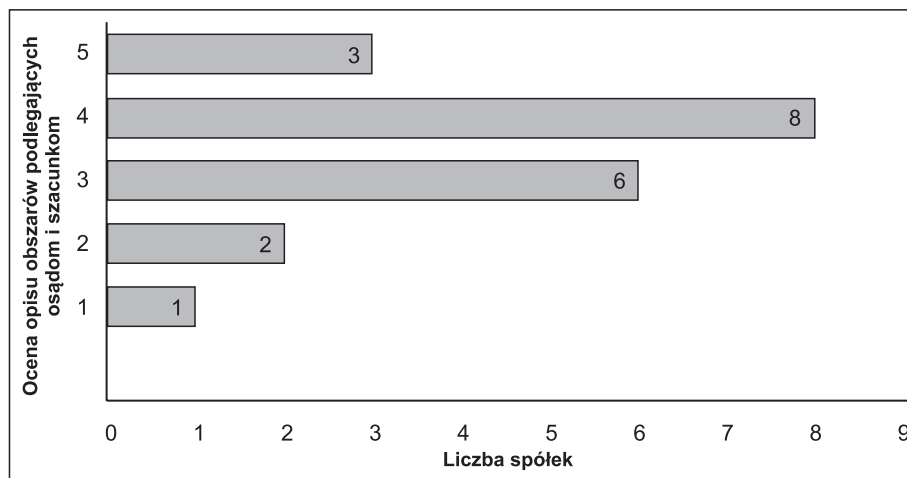
¹⁴ Oceniając ten aspekt raportowania, wzięto pod uwagę m.in. przykładowe ujawnienia wymieniane w MSR 1 *Prezentacja sprawozdań finansowych*.

Nazwa spółki	Ocena opisu obszarów podlegających osądom i szacunkom (w tym ocena charakterystyki opisu)	Liczba stron w sprawozdaniu finansowym poświęconych informacji o szacunkach i osądach	Udział informacji o osądach i szacunkach w całym sprawozdaniu finansowym (w %)
PGNIG S.A.	3(0)	1,25	1
PKN Orlen S.A.	3(0)	1	1,3
PGE S.A.	3(0)	2	2,1
Tauron Polska Energia S.A.	4(1)	4	4,1
Energa SA	4(1)	1,5	1,6
ENEA S.A.	4(1)	2	1,7
Asseco Poland S.A.	4(1)	3,5	2,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań finansowych spółek.

Z powyższego zestawienia wynika, że 55% spółek otrzymało ocenę 4 lub 5, a 15% spółek otrzymało ocenę 1 lub 2 (rysunek 4).

RYSUNEK 4: Ocena opisu obszarów podlegających osądom i szacunkom (liczba spółek, które otrzymały daną ocenę)

Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań finansowych spółek.

Informacje poświęcone osądom i oszacowaniom zajmowały od 0,3 do 7,3 stron, stanowiąc odpowiednio od 0,3 do 5% całego sprawozdania finansowego.

4. Zakończenie

Prezentacja informacji na temat założeń, osądów i szacunków będących podstawą sporządzenia sprawozdania finansowego jest jednym z warunków decydujących o jego użyteczności – ułatwia użytkownikom zrozumienie złożonych, często subiektywnych ocen dokonywanych przez kierownictwo jednostki.

MSSF, które przewidują obowiązek przedstawiania informacji dotyczących oszacowań i osądów księgowych, zawierają jedynie listę przykładowych ujawnień oraz ogólne zalecenie, że „ujawnienia należy prezentować w sposób ułatwiający użytkownikom sprawozdań finansowych zrozumienie ocen dokonanych przez kierownictwo, dotyczących przyszłości oraz innych głównych źródeł niepewności dotyczących szacunków”¹⁵. Oznacza to, że ostateczny kształt raportowania w tym obszarze jest uzależniony od decyzji sporządzających sprawozdanie finansowe.

Z przeprowadzonego badania wynika, że wszystkie analizowane spółki odnoszą się w swoich sprawozdaniach finansowych do problemu szacunków oraz osądów przyjmowanych na potrzeby ich sporządzenia.

Informacje na temat osądów, szacunków i założeń prezentowane są najczęściej w odrębnej nocie do sprawozdania lub w ramach opisu podstaw sporządzenia sprawozdania finansowego / polityki rachunkowości – takie rozwiązanie zastosowało 90% analizowanych spółek. Tylko dwie spółki ograniczyły się do przedstawienia bardzo ogólnej i zwięzłej informacji w oddzielnej nocie lub Informacjach ogólnych w Informacji dodatkowej, kierując jednocześnie czytelnika do szczegółowych not w różnych miejscach sprawozdania finansowego.

Można zastanawiać się, czy miejsce prezentacji informacji o osądach i szacunkach w sprawozdaniu finansowym może wpływać na jego cechy jakościowe. Zdaniem autorki, z tego punktu widzenia korzystniejsze jest rozwiązanie, które zostało zastosowane przez większość spółek. Pomimo, że sam zakres ujawnień jest niezależny od miejsca ich prezentacji w sprawozdaniu finansowym, to wydaje się zebranie informacji na temat osądów i oszacowań w jednym miejscu, zamiast rozproszenia ich po różnych miejscach informacji dodatkowej, niesie ze sobą pewną dodatkową wartość informacyjną – daje czytelnikowi ogólny obraz ocen dokonywanych przez spółkę i jej podejścia do źródeł niepewności w różnych obszarach działalności.

Wszystkie spółki przedstawiają ujawnienia w badanym obszarze według tego samego schematu. Najpierw pojawia się wstępna informacja, w której stwierdza się, że podczas sporządzania sprawozdania finansowego dokonano pewnych

¹⁵ MSR 1 *Prezentacja sprawozdań finansowych*, par. 129.

szacunków i przyjęto założenia, które mają wpływ zarówno na sprawozdanie finansowe, jak i na ujętą w nim informację uzupełniającą. Następnie wymieniane są oraz opisywane (mniej lub bardziej szczegółowo) obszary uznane przez spółki za szczególnie podlegające osądom i szacunkom.

Przeprowadzona analiza pokazała, że wstępna informacja jest w większości przypadków bardzo ogólna. Co więcej, często powielane są niemal identyczne sformułowania np. „Szacunki i założenia dokonywane są w oparciu o dostępne dane historyczne oraz szereg innych czynników, które są uważane za właściwe w danych warunkach” lub „Założenia tych szacunków opierają się na najlepszej wiedzy Zarządu odnośnie do bieżących i przyszłych działań i zdarzeń w poszczególnych obszarach”. W związku z powyższym, dla odbiorcy sprawozdania finansowego o wiele bardziej przydatny może być opis wyodrębnionych przez spółki obszarów, w których zastosowano szacunki i osądy.

Z przeprowadzonego badania wynika, że do obszarów osądów i szacunków w sprawozdaniu finansowym najczęściej zaliczane są rezerwy, środki trwałe, wartości niematerialne oraz instrumenty finansowe. Poszczególne obszary są określane przez spółki z bardzo różną szczegółowością (spółki z WIG-20 wyszczególniły od 3 do 18 obszarów). Zdaniem autorki, sam sposób określenia obszarów osądów i szacunków (wskazanie jednego szerszego obszaru lub kilku szczegółowych aspektów) nie ma zbyt dużego wpływu na czytelność danych – tym, co decyduje o przydatności informacji dla odbiorcy, jest sposób ich szczegółowego opisu. W związku z tym, w ramach badania podjęto się próby porównania i oceny opisów obszarów osądów i szacunków przedstawianych przez poszczególne spółki. Dokonując oceny według kryteriów zaproponowanych na potrzeby badania, stwierdzono, że tylko 3 spółki spełniają wszystkie 5 kryteriów oceny, kolejnych 8 spółek – 4 kryteria. Warto zauważyć, że opisy przedstawiane przez spółki są dość zróżnicowane – zarówno co do objętości, jak i charakterystyki opisu. Analiza pokazała, że spółki poświęcały omawianemu aspektowi raportowania średnio 2,37 stron sprawozdania finansowego, zaś udział informacji o osądach i szacunkach w całym sprawozdaniu finansowym wynosił od 0,3 do 5%. W ocenie autorki tylko połowa zbadanych spółek zaprezentowała pełny i wyczerpujący opis głównych założeń, dotyczących przyszłości oraz innych podstawowych przyczyn niepewności szacunków w sprawozdaniach finansowych.

Bibliografia

Sprawozdania finansowe:

- Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej Alior Banku S.A. za rok 2014.
Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej Asseco Poland S.A. za rok 2014.
Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej Banku Pekao S.A. za rok 2014.
Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej Banku Zachodniego WBK S.A. za rok 2014.
Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej Cyfrowy Polsat S.A. za rok 2014.
Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej Enea S.A. za rok 2014.
Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej Energa SA za rok 2014.
Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej Eurocash SA za rok 2014.
Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej KGHM Polska Miedź S.A. za rok 2014.
Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej LPP SA za rok 2014.
Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej Lubelski Węgiel „Bogdanka” S.A. za rok 2014.
Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej mBanku S.A. za rok 2014.
Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej Orange Polska S.A. za rok 2014.
Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej PGE S.A. za rok 2014.
Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej PGNIG S.A. za rok 2014.
Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej PKN Orlen S.A. za rok 2014.
Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej PKO Bank Polski S.A. za rok 2014.
Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy PZU SA za rok 2014.
Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej Synthos S.A. za rok 2014.
Skonsolidowane sprawozdanie finansowe Grupy Kapitałowej Tauron Polska Energia S.A. za rok 2014.

Opracowania:

- Bek-Gaik Bogusława**, *Prezentacja innych dochodów całkowitych w sprawozdaniach finansowych wybranych spółek publicznych w Polsce w latach 2009–2011*, Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości, t. 70(126), SKwP, Warszawa 2013, s. 7–24.
- Bek-Gaik Bogusława, Rymkiewicz Bartosz**, *Model biznesu w sprawozdawczości polskich spółek publicznych na przykładzie branży energetycznej*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, nr 398, Wrocław 2015, s. 36–52.
- Bek-Gaik Bogusława, Rymkiewicz Bartosz**, *Sprawozdawczość zintegrowana w praktyce spółek giełdowych*, w: Bronisław Micherda (red.), *Sprawozdawczość i rewizja finansowa, uwarunkowania ekonomiczne, społeczne i regulacyjne*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2015, s. 60–83.
- Bek-Gaik Bogusława**, *Sprawozdawczy wymiar rachunku wyników w warunkach globalnego rynku*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2013.
- Chojnacka Ewa, Wiśniewska Jolanta**, *Ocena zakresu informacji dotyczących źródeł kapitału w sprawozdawczości wybranych publicznych spółek z sektora energetycznego*, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, nr 855, Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia, nr 74/2, Szczecin 2015, s. 49–60.

- Gad Jacek**, *Zasady prezentacji składników pozostałego wyniku całościowego – praktyka sprawozdawcza spółek należących do WIG 30 oraz DAX w latach 2012–2013*, Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości, t. 83(139), SKwP, Warszawa 2015, s. 65–86.
- Gad Jacek**, *Sprawozdanie z działalności we współczesnym modelu raportowania – praktyka sprawozdawcza spółek publicznych notowanych na GPW*, Zarządzanie i Finanse, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego 2015/13/1, Gdańsk 2015, s. 79–98.
- Grzybek Olga**, *Jakość informacji o wartościach niematerialnych prezentowanych w sprawozdaniach finansowych spółek telekomunikacyjnych*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, nr 373, Wrocław 2014, s. 56–65.
- Karwowski Mariusz, Świdarska Gertruda K.**, *Ujawnianie informacji o segmentach działalności w sprawozdaniach finansowych grup kapitałowych w Polsce*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, t. 35(91), SKwP, Warszawa 2006, s. 50–60.
- Klimczak Katarzyna**, *Prezentacja informacji o segmentach operacyjnych w sprawozdaniach finansowych spółek giełdowych*, Studia Ekonomiczne, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Katowice [praca w druku].
- Krasodomska Joanna**, *Kluczowe wskaźniki efektywności w praktyce spółek notowanych na GPW w Warszawie*, Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości, t. 73(129), SKwP, Warszawa 2013, s. 75–88.
- MSR 1 Prezentacja sprawozdań finansowych*, Międzynarodowe Standardy Sprawozdawczości Finansowej 2013, IFRS, Stowarzyszenie Księgowych w Polsce.
- Pilacik Joanna**, *Praktyka polskich spółek giełdowych w zakresie raportowania społecznej odpowiedzialności biznesu według wytycznych Global Reporting*, Studia Ekonomiczne Regionu Łódzkiego, nr XVII, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne Oddział w Łodzi, Łódź 2015, s. 95–106.
- Prewysz-Kwinto Piotr, Voss Grażyna**, *Segmenty operacyjne w sprawozdaniach finansowych spółek giełdowych – porównywalność czy różnorodność informacji*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, nr 388, Wrocław 2015, s. 322–330.
- Szadziwska Arleta**, *Environmental reporting by large companies in Poland*, „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, t. 68(124), SKwP, Warszawa 2012, s. 97–120.
- Szczepankiewicz Elżbieta**, *Zintegrowane sprawozdanie przedsiębiorstwa jako narzędzie komunikacji z interesariuszami*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, nr 329, Wrocław 2014, s. 271–281.
- Świdarska Gertruda K.** (red.), *Wpływ zakresu ujawnianych informacji na poprawę ochrony inwestorów oraz pozycję konkurencyjną emitentów papierów wartościowych*, Oficyna Wydawnicza Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie, Warszawa 2010.

Katarzyna KLIMCZAK

**REPORTING ON ACCOUNTING ESTIMATES, ASSUMPTIONS AND DISCRETIONARY
JUDGEMENTS IN FINANCIAL STATEMENTS – REVIEW OF SOLUTIONS USED
BY THE LARGEST PUBLIC COMPANIES IN POLAND**

(Summary)

The article presents the results of the research devoted to reporting on accounting estimates, assumptions and discretionary judgements in financial statements by public companies listed on Warsaw Stock Exchange. The aim of the research was the analysis of the scope and content of disclosures in consolidated annual reports. The analysis included the place of presentation of information, the contents of the preliminary information on the estimates and judgments and the scope and quality of the presented information on identified areas of judgments and estimates in the financial statements. The results of the research indicate that all financial reports included information on the estimates and judgments made for the purpose of the their preparation. Companies present a very general and similar preliminary information on estimates and judgments. Similar areas are considered particularly subject to judgments and estimates by the majority of companies, however, they presented in more detail by some companies than the others. Descriptions of the identified areas of judgments and estimates presented by the company are diverse – both in terms of scope and quality.

Keywords: assumptions; estimates; judgements; financial statements